

3'07

סוד העקידה

עניין זה פותח לנו פתח להבנת חידת הניסיון של עקידת יצחק. יידיה אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם" (בראשית כב, א). רבשי"ע לא נזקק לניסיון העקידה כדי לדעת את מסירות נפשו, אמונתו ואהבתו של אברהם אבינו את הבורא - כל אלה גלויות וידועות לפנינו מראש אלא, נזקק הקב"ה שאברהם מעלמא דאיתגליא יתפוס ויוציא לאור את עומק עומקו של אברהם דאיתכסיא ועל ידי כך תיגלה ותיראה לבאי העולם עוצמת דניקותו בבורא העולם. אבל הדבר הזה היה מכוסה מעיני אברהם אבינו עד ניסיון העקידה עצמו.

(11)

ג'כ"ד

סא' 11/16/17
מ' 225 / 1
מ' 221 - 225

רק על הר המוריה הכיר אברהם את עצמו וראח עצמו באור חדש, שם על ההר הוא גילה לפתע את גודל מסירותו ונאמנותו לבורא העולם. רק בעומדו על הר המוריה הבין אברהם, כי בלי יצחק הקיום אפשרי בעוד שאין הוא יכול לחיות אפילו רגע אחד בלי בורא העולם - "כי עזה כמות אהבה, קשה כשאול קנאה" (שיר השירים ה, ו). פעמים הרבה ניסה אותי הקב"ה כדי לחשוף מתוכי את "עלמא דאיתכסיא" שלי. סבלתי הרבה יסורים והייתי שואל את עצמי: על שום מה תובע רבשי"ע ממני שאתייטר כל כך הרבה! לבסוף מצאתי את פשר הדבר: כדי שאכיר את עצמי טוב יותר וכדי שאדע עד כמה קשור אנוכי ללימוד התורה.

על שום מה רצה רבשי"ע כי אברהם ידע אל נכון מי הוא, מה מסתתר בעומקו של "עלמא דאיתכסיא" שלו; על שום מה מביא רבשי"ע את האדם לדי ניסיון? כדי שהאדם יכיר ויבין עצמו טוב יותר.

זוה כל ענין התשובה - הכרה עצמית וידיעה עצמית, הנחוצות לאדם כשעה שהוא רוצה להנחיל לבניו אחריו את ערכי אמונתו היקרים לו כאישון עינו ושבלעדיהם אין חינו חיים.

כדי שיוכל האדם לנטוע בלב בניו ונכדיו את הערכים המקודשים לו, צריך שיהא בעל הכרה עצמית; כדי לשכנע את יוצאי חלציו עד כמה חשובה ויקרה היהדות - צריך שהוא והם יכירו עצמם היטב היטב. רק לאחר העקידה יכול היה אברהם לקיים את היילמען אשר יצוה את ביתו ואת בניו" (בראשית יח, יט) רק בשעת העקידה ולאחריה מספרת לנו התורה על אברהם ויצחק: "ויולכו יחדיו" - לפניכן חסרה היתה עדיין 31 האחדות המושלמת בין אב ובן. רק על הר המוריה נתגלתה אהבתם הרבה לבורא העולם, ולפתע ראה יצחק את אביו באורו המופלא; שם גובש הייחודי. ניסיון העקידה לא היה דרוש חס ושלום לרבשי"ע - הוא היה דרוש לאברהם וליצחק.

ר"ק קס"ט ס"ט (12)

אהבת אברהם לאל וילמדו ממנו לאהבה את ה' בכל לבכם ובכל נפשם. כי אברהם היה אהב את יצחק יותר מנפשו כי הוא היה זקן, ואם ימות הוא ימות בטבעו בשיבה טובה זקן ושבע, אבל בנו היה נער ועדיין לא היה לו אשה ובנים ולא נהנה מן העולם, ואם ימות הוא יהיה הידבר ההוא קשה לאברהם מאד, כי יותר מאהבת נפשו אהבו, ועוד, שהיה לו בן זקנים, וכשאמר לו האל שיצלהו שם לו לעולה, היתה כל האהבה והחיבה כאין בעיניו ולא שאל ולא נסה הלא אמרת לי כי בדצחק יקרא לך ודע (לעיל כא יב). ולא התפלל לו עליו אלא כיון שאמר לו עשה כך, מיד השכים ומהר לעשות רצון האל ולא חשב שום אהבה כנגד אהבתו, ובאמת קודם שנכתבה התורה וסיפוריה היה הדבר הגדול הזה מסור לודע אברהם יצחק ויעקב כי יצחק מסור ליעקב ויעקב לבניו, ואחר שנכתבה התורה לבני יעקב נתפרסם הדבר בעולם, יש מאמינים יש אין מאמינים, היום כמה שנים מיזם שכסלה עבדת הצלמים והאלילים, מאמינים⁴⁴ רוב העולם בתורת משה רבינו ובספוריה אלא שהולקים עלינו על המצוות שאומרים כי דרך משל אמרו, ובהאמין רוב בני העולם הספור הגדול הזה, הוא עדות גדולה על אברהם אבינו שהיה אהב האל אהבה שלמה יחירה⁴⁵, וראוי לאדם ללמוד ממנו דרך אהבתו.

כב (א) והיה אחר הדברים האלה. אחר מה שקרה לאברהם עם אבימלך וארבו לו שם הימים וכו' לו לבאר שבע לגור שם, היה הדבר הזה שנסה אלהים את אברהם בדבר בני יחידו. וענין הנסיון קשה מאד לספור על האל, כי הוא חזק לב ומבין כליות ודע כי אברהם יעשה מצותו. ואם להודיע לבני העולם, הנה לא היה שם בעת העקדה אלא אברהם ובנו יצחק כי אפילו נערו שהלכו עמו לא ידעו כזה דבר ומי הודיע דבר זה לעולם, ואפילו היה הוא מספר מי היה מאמין לו, והאמת כי הנסיון הזה כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לאל ולא נעשה לאתם הדורות אלא לדורות הבאים המאמינים בתורה שכתב משה רבינו ע"ה מפי האל ובספוריה שידאו עד היכן הגיעה

3

אולם יש בחינה עליונה. מזה, והיא מסירות הגפס הרחנית. כי
 הרי הכיר אברהם שבקיימו צווי זה יבטל ויסתור במו ידיו את כל מה שפעל
 בשטח הרחני בחייו. הוא גייר גרים והראה להם לשמור דרך ה' לעשות
 צדקה ומשפט. לימד מדת החסד, ולחם נגד עבודת האלילים שדרשה הקרבת
 בני אדם, ועכשיו הוא בעצמו נצטווה כביכול במעשה מעין זה. — הלא בזה
 הוא סותר את הבנין הנפלא אשר בנה במשך קליו שנות פעולתו! אך הוא
 בתמימותו הגדולה לא שם לך לזאת, כי רק חפץ אחד היה לו — לקיים
 רצון הבורא ית', וכיון שנתגלה לו בלי שום ספק שכך הוא רצונו ית' לא
 התחשב כלל בדברים אחרים.

13) אכתוב
 ח'ק
 ח'ק

יב) אל תשלח, לשחוט. אמר לוי: אם כן לחנם באתי לכאן.
 אעשה כו חבלה ואוציא ממנו מעט דם. אמר לו: אל תעש לו
 מאומה. אל תעש בו מום. נכי עתה ידעתי, אמר רבי אבא³² א"ל
 אברהם: אפרש לפניך את שיחתי. אתמול אמרת לי: כי יצחק
 יקרא לך זרע (לעיל כא יב). וחזרת ואמרת: קח נא את בנך (שם
 כב ב). עכשיו אתה אומר לי: אל תשלח ידך אל הנער.

14) רש"י
 כ"ק

אבל מעולה זו לא היתה כשאר הפעולות. הנסיון הזה לא היה כשאר הנסיונות.
 אין הטבע יכול לסובלה. ואין הכח המדמה יכול לחשבו: שיהיה אדם עקר חקן בן מאה
 שנה, ולו עושר ונכסים ודבור, והיה מתאהב לבן בתכלית התאוה, והיה לו בן אחר היאוש,
 היה ראוי לחשב תוקף האהבה החזקה לבן ההוא ותכפל האהבה יותר ויותר לסוף שנה
 ממה שהיה בן שמונה ימים, ותכפל לחמש ועשר שנים יותר ממה שהיה בחיותו בן שנה
 ושיכבר הוא מגדל ומבחיין בין טוב לרע, ותכפל האהבה בהיותו קרוב לארבעים שנה, ולא
 הוא הזמן ששכלו של אדם עומד על השלמות. וזהו יצחק שהיה בן לוי³³ שנה בזמן
 העסקה. ותכפל יותר ויותר כשיצוה לשחוט הבן הזה הוא בעצמו בידיו, והאהבה הזאת
 אין דבר בעולם ראוי לעברה. ואברהם מתוך שהיה שלם באמונה עם היות הפלגת אהבתו
 אל יצחק הכיר כי ראוי שתגבר אהבת ה' יתברך על אהבת יצחק. ולחזק כח הפלגת
 האהבה החזקה הזאת שהיתה לו לאברהם בשם יתברך היתה נקלה בעיניו אהבת יצחק

15) כ'ק
 כ"ק
 כ"ק

ובפסיקתא רבתי איתא: "אמר לו: רבש"ע, גלוי היה לפניך שהיה לי
 מה להשיבך כשאמרת לי להקריב את יצחק. אילו השבתי אותך לא היה לך
 מה להשיבני... ולא השבתי אותך אלא עשיתי עצמי כאלם וכחרש — ואני
 כחרש לא אשמע וכאלם לא אפתח פי; כשהיו בניו של יצחק גדונים... לא
 תשמע למקטרגים כר". הרי שגילה אברהם אבינו צ"ה שעיקר נקודת הנסיון
 אצלו היתה שלא יתבע מהשי"ת את ישוב הסתירה הברורה הנ"ל, אף שבה
 היה מסיר מעצמו את ההסתר והחילול שאפפוהו מאייכלתו להביק דרכי
 תנהגותו ית'.

16) אכתוב
 ח'ק
 ח'ק

נפלאות בסהרת לבם של האבות. אברהם אע"ה הראה בזה התבטלות גמורה
 כלפי רצונו יתברך; הוא חשש שאם יבקש מהשי"ת לברר לו את הענין,
 שמא יתערב בבקשתו שמך דק של התנגדות לרצונו ית', בחינה דקה מאהבתו
 העמוקה ליצחק בנו יקירו, ועל כן לא העז לגשת אליו ית' בכל שאלה שהיא.
 אף לא במלה אחת, וקבל את הצווי על כל הקושיות והתמיהות שהיו כרוכות
 בו. ועל זה נאמר "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך וכר".
 פירוש: שלא שלטה בו בחינת "חשכת את בנך" אפילו בבחינה דקה מן הדקה.
 חזו האות הברור ביותר על גדלותו הענקית בעבודת ה'.
 ובעמדו בנסיון התפלל אברהם אבינו שישאר הבת הזה של ההתבטלות
 בישראל בכל הדורות, ושימנע מהם הקטגורים, ולזה קרא שם המקום "ה'
 יראה". על שם העתיד, ובזכותו זכו ישראל בפנימיותם לנקודה זו של התבטלות;
 וכן זכו שיענה ה' לתפלותיהם ויפתול לעוונותיהם. כאמרם ז"ל במדרש אגדה
 (תורה שלמה קס"ח): "מחר שיבואו בניו של יצחק להתפלל לפניך תמחול
 להם על עוונותיהם". ונקודה פנימית זו שבה זוכים לקבלת התפלות ולמחילת
 העוונות היא נקודת הכרת האמת — נקודת ההתבטלות מול רצונו ית' אף

41

תקנות נוספות

ורבים

ישאלו: איזה מהם גדול כחו ומי משניהם הגדיל לעשות, אם אברהם הבא לשחוט את בנו הוא בעצמו בידיו, או יצחק המפקיר עצמו להשחט. יש שאמרו גדול כחו של אברהם יותר מיצחק, לפי שהמפקיר עצמו ליהרג נקל הוא מאד מן האב שבא לשחוט את בנו בידיו, אם לא תאמר כן למה צוה הקב"ה לאברהם לשחוט את בנו בידיו, יצוהו להרוג את עצמו, או שתבא המצוה ליצחק, אלא בודאי זה ראייה כי גדול כחו של אברהם יותר מיצחק. ⁶ ויש שאמרו גדול כחו של יצחק, לפי שאברהם נצטווה מפי השם, וזה נצטווה מפי אביו ולכך גדול כחו אמנתו של יצחק. ונראה כדעת האומר גדול כחו של אברהם, שהרי יצחק אע"פ שלא נצטווה מפי השם יתברך יודע היה באביו שהוא נביא ונתחייב לשמוע ממנו כמפי השם, שהרי דבר הנביא דבר השם הוא, וכתיב: והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי השם אנכי אדרוש מעמו. ומטעם זה בזאת המצוה צוה הקב"ה לאברהם ולא ליצחק, לבאר כי גדול כחו של אברהם.

①
ל' כ"ח
ה' כ"ח
ע

המתבונן ישים את ליבו לכן שנסיון העקידה שנתנסה בו אברהם, הועלם מידעתה של שרה, ואף שהיתה נביאה (בדרגה גבוהה יותר מאברהם, כמובא ברש"י על הפסוק "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"), נעלם ממנה כי בנה יחידה עומד לעלות לעולה לפני המקום, וכך מבואר ברש"י (בתחילת פרשת חיי שרה), שנשמחה מיתת שרה לעקידת יצחק, "לפי שעל ידי כשרות העקידה שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחו נשמתו מנוחו ומתה, הרי שלא נודע לה כל אותו מעשה עד לאחר מכן.

②
כ"ח
ה' כ"ח
ע

מדוע הועלמה העקידה מידעתה של שרה? ביאור נחמד אמר על כך הגאון רבי משה ליב שחור, בעל "אבני שוהם":

אילו היתה שרה יודעת שעומד אברהם בפני נסיון כה גדול וקשה, בלי ספק היתה ממריצה אותו לעמוד בנסיון הזה, ונמצא היה שעמידתו של אברהם באותו נסיון, אינה רק מתוך ציות לקול ה' שאמר לו להעלות את יצחק לעולה, אלא גם מתוך שמיעתו בקולה של שרה, שהרי כבר נצטווה אברהם מפי ה': "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", ורצון הקב"ה היה, שאברהם ישמע לקול ציוויו בלבד, שציווה לו להעלות את יצחק לעולה, וכמאמר הכתוב לאחר מכן: "עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'". ⁶⁶

עוד יש לומר, שבשביל להגדיל הנסיון נעלם הדבר משרה, שכן הוטל על אברהם לקחת את בנו יחידו שנולד לו משרה בעת זקנתם, ולהקדיבו על גבי המזבח, מבלי לשאול את פיה ומבלי להזדקק להסכמתה, ונאלו היתה שרה יודעת ומביעה את הסכמתה לדבר הזה, היתה מקילה על אברהם לעמוד בנסיון!

"אבני שוהם" — עמוד מד

③
כ"ח
ה' כ"ח
ע

⁶⁶ (וב) ולכל חיד החוקה. קבלת חוק המוסר כמחויב בידיו ולכל המורא הברזל. (כסוף הנוחות לשיינס, קמחור ואכסרס לשיינס (של סוף ספר) והמכירה וסוף הק"ה (לפניו, קמחור חסר סגרת ופסוקי דה"ה) י"ד בתוך עשכ"ה וסוף סוף.

⑥ אבני שוהם
[ב] עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו. שכל הדורות היו מכעיסין וכאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין וכאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם.

④
כ"ח
ה' כ"ח
ע

[ג] עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם. להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום.

⑦

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. כאן אמר "אברהם אבינו" ולעיל אמר מנח ועד אברהם. ולא אמר "אבינו" ירצה בזה על פי מה שכתוב [משלי כ', ז'] "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם ⁽¹⁾. והוא מוטבע בני מאבינו אברהם ⁽²⁾. שמסר נפשו לאור כשרים על אמונתו. וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון לך לך ⁽¹⁰⁾. וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב, שלא הרהר אחר מדות

כ"ח
ה' כ"ח
ע

⑥